

VII.

A Jégvölgyi-csúcs.

(Németből Dénes Ferencz után Travnicsek Hubert-től).

Két melléklettel.

Mely figyelmes szemlélő előtt nem tűnt volna fel a látványoknak egész különbsége, melyet a Magas-Tátra heglánczolata déli és északi álláspontjáról tekintve nyújt? Gerincz, csúcs, csorba, melyeknek alakjait az északi oldal egyik álláspontján bármennyire pontosan is emlénkbe vésztük, a déli oldalon fel nem ismerhetők.

Ennek oka a Magas-Tátra sajátlagos alkotásában rejlik.

Mint valódi lánczolatossággal hegyesség ugyanis meredek csúcsai, ormai és túalakú tetői, valamint éles szélű, kivájt hasadékaiknál fogva igen sokféleképen alakult főgerincezett bir, mely tudvalevőleg egyáltalában nem egyenes vonalban, hanem szinkörszerű kerekességben, majdnem félkör alakjában elhúzódik.

Ezen dél felől behajtott főgerinceztől függ a látvány alakja a Tátra északi oldaláról. Ezen látványról később egy kissé behatóbban fogunk szólni.

A déli oldal látványára nézve azonban a főgerincz épen nem irányadó; mert itt környezi azt köpeny alakjában egy másik rendszere a hegycsúcsoknak, melyek, habár inkább elszigetelten a légbe felnyulakodnak, mégis, minél közelebbek alappontukhoz, annál tökéletesebben zsugorodnak össze egyesített hegyzömmé. Hogyha ezen csúcsokon át vonalat húzunk, azt találjuk, hogy ez is dél felé behajlott, mint a főgerinczet feltüntető görbe irányvonal, csak hogy a főgerincz, tehát a gerinczvonaltól előtt délen elterülő csúcsvonal sokkal lankább görbületet mutat.

Ezen utóbbi csúcsvonal, melyben hegyességünk tetőpontjai legnagyobbbrészt találhatnánk, közepesen, mint már említettük, dél felé behajolva KKE.-ről NyNyD.-felé húzó-

dik. A KKE-i szögletpontot képezi a Késmárki-csúcs, a NyNyD-ít a lipthiák Nagy-Kriván-ja.

A Késmárki-csúcshoz sorakozik a Lomniczi-csúcs, azután következik a Közép-orom (Mittelgrat-Thurm), tovább a Szalóki-csúcs és a Szekrényes a Bibires-csel (Kasten-berg u. Warze). A Felkai-völgyből kiemelkedik annak nyugati óriási fala a Gerlachfalvi-csúcsig, mely felé nyugatról a Koncsisza figyelmesen fordul, magában a tompa Tupában szolgáló leánynyal bírván, nehogy maga a Tátra-hegység déli lejtőjének legmélyebb hasadékába, a Menguszfalvi-völgybe, lefáradozzék.

E völgyön túl emelkedik a Kriván-csoport keleti fala, azon Bástyá, mely felől a Szolyiszkó, Osztra és Krátká-n át csúcsvonalunknak nyugati szárnylegényéhez a Krivánhoz, vezetetünk.

Ezen csúcsoknak összefüggése, mint ezt már régóta észlelték, páros: a Késmárki- és Lomniczi-csúcs, a Szalóki- és a Bibires (igen magas gerincz által egybekapcsolva), a Gerlachfalvi-nak kettős csúcsa, a Koncsisza és a Tupa négy óriási hegypárt képeznek. A Kriván-csoportot ellenben képezi több, fenebb említett csúcs, melyek egy közös hegyágon ülnek és magok ismét majdnem függőlegesen ezen ághoz déldélkeleti irányban rövidebb, másodrendű ágakat eresztenek.

A csúcpároknak ezen különválásától függ a Tátra déli oldalán levő középlejtőjének és tövének tagosulata.

Ezen tagosulatot tehát előidézi a Tátra déli lejtőjének öt főpatakja: a Fehér-víz, a Tarpatak, a Felkai-patak, a Poprád-folyó és a Kriván nyugati szélét öntöző Béla, (Biela voda = Fehér-víz). Ezen öt főpatak ered a déli Tátra öt fővölgyéből. A völgyek magok egymáshoz sugáralakban sorakoznak s egy a hegység már éjszaki oldalán fekvő átmenetszési pontra utalnak.

A völgyek tehát mint a Tátra déli lejtőjébe való legmélyebb vágányok azt négy főcsoportra tagolják, úgy mint: a Késmárki- és Lomniczi-csúcsok, a Szalóki-csúcs és Bibires, a Gerlachfalvi-csúcs — Koncsisza-Tupa csoportjára és végre a Kriván-csoportra. Ezen csoportokat a már említett csúcspontok a leghathatósabban koronázzák. Csak a szegény Közép-orom a Lomniczi- és Szalóki-csúcs közé van préselve és beékelve, miért is a fájdalomtól szaggatott Laocoonfejét úgyszólván segélyt kérve az ég felé emeli.

Az eddig felsorolt hegytömegek és csúcsaik mindnyájan délen a főgerincz előtt elterülnek s tetteleg képezik

a Magas-Tátra egész láncolatának vonalmenti, közvetlenül a szepesi és lipthói lapályból kimagasló emelkedés maximumát. Ebből következik tehát, hogy a főgerincz maga, mely a Nyereg (Sattel) nevű hágónál a két Rézáknevölgye közt a Fehértavi-csúccsal kezdődik és onnét számtalan csúcs, tű és ormon át az említett körívben egészen a Šwinnicá-ig nyugaton húzódik, a déli oldal felől legnagyobbbrészt nem látható.

Hol azonban mégis látható, ott belőle csak magaslatokat vesz észre az ember, melyek alak és magasság tekintetében alázatosan háttérbe szoríttatnak a felsorolt hegycsúcsok által.

Délen a M. Tátra említett ama hegytömegei oly annyira dőlnek le a szepesi és lipthói hullámdad dombtérre, hogy tövükben mindinkább kiterjeszkedvén egymáshoz közelebb-közelebb sorakoznak, mi által háttérüket elzárják és ez által szélesbült lejtőjeikben még elég tért nyújtanak másodrendű völgy-és katlanképződményekre (Köpataki- és Batizfalvi-völgy, Gerlachfalvi-katlan stb.), végre pedig 1300—1000 méternyi magasságban lefelé a Tátra közös tövében találkoznak, melyet a felsorolt főpatakokon kívül még számtalan egyéb vízer csak sekélyen rovátkol.

A közös Tátra-alapzat maga, mintegy az egész Tátra-hegységnek lábazata szűkebb értelemben mindinkább ellapulván a Vág és Poprád már említett lapályaiban vész el.

Éjszak felé pedig a Lomnici-Késmárki-csúcs, a Szalóki-csúcs a Bibircsesel, a Kriván-csoport egy-egy közös, a Gerlachfalvi-cs. és a Koncsisza egy-egy külön összekapcsoló gerinczet bocsátanak a főgerinczhez. Az összekapcsoló gerinczek magok igen hasgatottak, hihetetlenül keskenyek és a főgerinczig lépcsőzetesen leereszkedők, gyakran még igen jelentékeny csúcsokat alkotva, melyek nem ritkán úgy mint az orgonasípok egymás mellé sorakoznak.

A poprádi és vág völgyi lapályból tehát a főgerinczet csak ritkán láthatni s akkor is csak legnagyobb emelkedéseiben, melyeket azonfelül a már többször említett hegycsúcsok magasság tekintetében mindannyiszor túlszárnyalnak. Ha tudni illik az említett 5 fővölgy egyikének hosszirányában állást fogunk, akkor a főgerincznek a völgyet elzáró, igen alacsonyan elvonuló egy részét vagy épen csak az abban mélyen belé rovátkolt csorbákat fogjuk láthatni.

Csak két pontja van az itt oly annyira háttérbe

szorított főgerincznek, melyek meglehetősen sikerült kísérletet tesznek, hogy kivételeket a szabályba belecsempészszenek, ezek a legnagyobb gerinczemelkedések, számra ketten, melyek az illető völgyek irányában, főleg nagyobb távolságokból szemlélve, világosan mutatják, hogy még magokkal a szomszédos hegyek oligokrataival is sikeresen megmérkőzhetnek.

Az egyik pont a Táttra- a másik, még jelentékenyebb a Jégvölgyi-csúcs, melynek a következő sorokat szentelni bátorkodunk.

A Jégvölgyi-csúcs, a K. Tarpataki-völgy háttérében mered fel, melynek legfelsőbb katlanvölgyét az Öt-tóval együtt ÉNy-ra szegélyezi. A Táttra déli oldalának Iglóról eszközölt látó képén (1. melléklet) a Jégvölgyi-csúcs azon legmagasabb ormó, melyet a Lomniczi- és Szalóki-csúcs között, a Közép-oromtól közvetlenül jobbra, kissé hasított fejével szemlélni lehet.

A Poprád-völgy hosszában ezen csúcs csak Poprádtól kezdve Késmárkon valamivel túl látható. Ha Husz díszkertje felől a Közép-ormot pontosabban vizsgáljuk, azt gondolnók, hogy az háromormú; de ez tévedés, mert e három orom legkeletibbje már a Jégvölgyi-csúcsnak tetőpontja.

Ha tehát a Poprádról Késmárkra vezető úton tovább haladunk, akkor a mi csúcsunk mindig jobban lép ki a Közép-orom háttére mögül és legjobban tűnik fel előttünk Matheócz és Nagy-Lomnicz között, mivel itt legkevésbé fedeztetik irigykedő és előretolakodó szomszédjaitól, míg már közel Késmárkhoz ismét az itt a maga nagyszerűségében minden hegy fölé tornyosuló Lomniczi-csúcs mögé kezd rejtőzködni, hogy csakhamar Késmárkon túl a déli oldalon mindörökre láthatatlan maradjon.

Ha e szerint magunknak egy a Táttrát magában foglaló szemkört képzelünk, melynek középpontja a Jégvölgyi-csúcs, akkor a déli oldalon a mi hegycsúcsunk — a hegységtől való kellő távolságot feltételezve — az említett szemkörnek csak körszeletében (segmentum) látható, melyet a Lomniczi-csúcs és Közép-orom felett húzott sugarak határolnak. De itt sem engedi őt valódi érvényességre jutni a büszke, karcsú alakú, magasság tekintetében nálánál látszólag sokkal magasabb Lomniczi-csúcs.

Eme igen szerény magaviseletének azonban azt köszönheti a Jégvölgyi-csúcs a déli oldalon, hogy, ámbár az egész Táttra-hegységnek egyik legszebb díszé, ennyi ideig

vala kénytelen a hamupipőke sorsával megelégedni, daczára annak, hogy már egy félszázaddal jóval előbb Ritter K., az összehasonlító földrajz atyja, és Sydow K., a minden természeti magasztosságnak csodálója, azt az öt megillető tiszteletben részesítették és csodálták. Utóbbi a mi Jégvölgyinket tudvalevőleg a mostani igényekhez képest ugyancsak igen kezdetlegesen kinéző Tátra-térképén az egész Tátra-hegylánczolat tetőpontjának tartotta. És még 30 évvel később azon időben, midőn ezen soroknak írója az első gymnasialis osztályban a tudós, de a lármázó ifjúsággal szembenigen engedékeny Merklas alatt földrajzot tanult Bellinger vezérfonalából, az arról folyó vitának, vajjon a Lomniczi- vagy Jégvölgyi-csúcs nyerje-e el a győztes szerepét a Tátra-színkörben, még nem vala vége. A Gerlachfalvi-csúcsról akkor alig vala szó. Ezen utóbbi hegynék igen kedvezőtlenül kitetsző alakja, mely Késmárk környékéről tekintve mint egy öregnél-öregebb, nehézkesen pihegő görbe hátú asszonyoknak látszik és mely valamint Wahlenberget, a Karpatologia atyját, úgy a bécsi vezérkar első mérnökeit is magassága tekintetében tévútra vezette, a Lomniczi- és Jégvölgyi-csúcsról való vitában nem hagyta szóhoz jutni, míg végre néhány évvel későbbben Fuchs Fr. (1852.) és Koristka (1863) neki az oly sokáig tőle megtagadott koronát a fejére tették.

De még az utolsó 15 év alatt, melyek elvégre több világosságot és biztonságot derítettek hegységünkre, Wahlenbergnek ama „terra incognita et latronibus referat-ra“, és legalább a Tátra alaprajzát, valamint csúcspontjainak rangsorát véglegesen megállapították s a mi Jégvölgyi-csúcsunknak is a 34 méterrel magasabb Gerlachfalvi- és a csak 4—5 méterrel magasabb Lomniczi-csúcs mellett a harmadik díszhelyet a fent említett hegyamphitheatrumban kijelölé, sőt ezen „tempus novissimum“ alatt egészen az 1876-ik évig egy ember sem találkozott, ki a déli oldal felől az elhagyottnak pártját lovagiasan fogta volna.

Ezen elhanyagoltságnak a hegyeket imádó touristák raja részéről, mely azt vélé, hogy itt a déli oldalon ezen lapos fejű hegyesúcson nincsen szörpölgetni való kilátási méz, nagy részben a hegyesúcs maga is oka.

Ha t. i. a Jégvölgyi-csúcsot a déli oldalnak egy reá nézve legkedvezőbb álláspontjáról p. o. a Lőcse melletti nagy Óz-hegyről szemléljük, akkor látjuk, mint emeli kékes fejét egy fehér hószalag fölé a Közép orom és Lomniczi-csúcs között. Ezen fő idomtalanúl széles és

azonfelül jobbról és balról egy-egy púppal bír, melyek közül az éjszaki, a magasabb és szélesebb, a tulajdonképi csúcspont, a déli pedig inkább hegyesen végződik és magasság tekintetében csak valamivel alacsonyabb az elsőnél. A széles alak onnan van, mivel mi ezen csúcsban, az egész Tátra főgerinczének legmagasabb emelkedésében, éjszak-déli hosszfejltségét magunk előtt látjuk.

De mivel a K. Tarpataki-völgy a 2100 métert meghaladó, a Tátrában rendkívül nagy magasságig közvetlenül egészen a Jégvölgyi-csúcsnak meredek falai alá felnyulakodik és utóbbira nézve e szerint alig 530 méter marad a viszonylagos (relatív) túlszárnyalásra, azért olyan hegy van itt előttünk, mely fejét igen, de sem derekát, sem lábát nem mutatja. Mennyivel máskép tűnnek fel mellette a Lomniczi- és Szalóki-csúcs teljesen és egészen kinőtt hegyalakjaikkal; hisz még a legnagyobb óriásnak feje sem eléggé impozáns egymagában. Itt a Jégvölgyi-csúcsot csak pongyolahelyzetében látjuk, mint támasztja hatalmas fejét — mert csakis ez látható egész hegytömegéből — a magasán fekvő Tarpataki-völgy végére mint egy vánkosra.

Ha pedig hegyóriásunkat egyenesen feltornyosuló alakjában, ünnepélyes méltósággal felruházva akarjuk látni, akkor a Tátra-hegylánczolat éjszaki oldalán kell néző pontot keresnünk, melyet némi tájékozás után könnyen lelhetni.

Ezen oldalról észreveszszük nem csekély bámulatunkra, hogy az egész, itt majdnem végtelennek látszó Tátra-hegyláncz és főleg a teljes hegyi fegyverzetében a Tátra fenekéből mint egy Minerva a Jupiter fejéből eléugró Jégvölgyi-csúcs merőben más képet nyújt.

Olyan álláspontnak mutatkozik Krempach községe mellett a Bialka diluviális síkságából mint óriási dóm kimagasló szirtmész-szikla (Klippenkalk-Felsen), mely közvetlenül a vadúl esörgedező Bialkából emeli fel meredek falait és különben is a síkság, a közép és magas emelkedésű hegységnek nagyszerű környékképét pompásan föltárja előttünk.

Alláspontunk tehát keskeny háta egy a fentnevezett síkból 50 vagy 60 méternyire emelkedő vereses mészsziklának, egyik tagjának a hosszúra nyúló, majdnem egyenes vonalú, úgynevezett szirtmész-sornak, mely Sáros-megyétől majdnem egészen Neumarktig, egyes tagjai magasságára nézve néhány méter és több száz méterrel különbözvén,

elhúzódik, s a szerény és buzgó geológok nagy seregének nem csekély fejtörést okozott.

Foglaljunk tehát állást ezen klasszikus ponton dél felé fordulván. Mögöttünk van a széles, éjszak felé lankán leereszkedő dunajeczi sík, melyet a Nedecz, közvetlenül a folyó bal partján 1300 méternyi magasságra felnyúló erdőhegység elrekeszt. — Jobbról és balról azonban kezdődnek az első, csak csekély mértékben hajlott emelkedései azon széles földlejtőnek, mely ama síkságunk déli szélétől egészen a meredeken dülő Tátra-lejtőig húzódik, és ott helyenként 1400 métert fölülhaladó abszolút magasságra nyulakodik fel. Egyenesen a talppontunktól húzódik egészen dél felé a számtalan, fehérén csillámló gránitgörgetegekkel elborított és mindkét rész felől meredek partoktól bekerített 300—400 méternyi széles Bialka-völgy, melyben a sebesen és zúgva elhaladó folyócska, sokszóronosan elágazva és minden évben főmedrét változtatva, széles, messzire fehérítő görgetegek és hömpöly-tömegek fölött szép hajjait tova korbácsolja.

Ezen völgy háttérében azonban 3—4 mértföldnyi egyenes távolságban elhúzódnak a 6—7 mértföldnyi hosszú kékes Központi-Kárpátok, a láthatárt délen rögtön és élesen elrekesztvén. Azok délkeleten Zsdjár mellett igen hirtelen merednek ki a paraszt módjára alacsonyán elhúzódomokkő-hegységből, gyorsan emelkednek legnagyobb magasságukig számtalan kúp, csúcs, orom és tüalakú tetőkben, azután sokféleképen tagolva, elágazva és rovatkolva nyugat felé húzódnak, és sokat veszítvén magasságuk és vadságukból Zakopane körül és azon túl, hol mint szelidebb, de még mindig tiszteletparancsoló hegyláncz az Árva-liptói-havasokat képezik, elvégre lassanként közelebb fekvő kis hegység mögött eltűnedeznek.

Ha az előttünk pompásan elterülő hegységet gondosabban szemléljük, akkor azon könnyen észrevehetünk háromféle tagosulatot tekintve a hossz-, valamint a szélességi kiterjedést.

Bal felől magaslanak ki először kékes-zöld színezetben a Bélai-mészavasok, melyek magas, hosszan elnyúló, magasságban lankán emelkedő háttal kezdődnek, azután pedig négy hegyecsúcsra oszlanak: ezek közül az utolsó és legalacsonyabb a Murány, két hatalmas oldalfalával, melyekről tavasszal a hólavínák gyakran messzire dörögve lezuhanak, a Javorinka-völgybe csakhamar sülyed.

Jobbról a Magas-Tátra főgerinczének jelentékeny süppedésével kezdődik a már érintett alpesi hegyvonal,

szintén mészrétegekből alakúlva, mely sok és változatosan idomított, de kékes rétekekkel majdnem általán bevont kúpokat mutat fel, és magasság tekintetében mindig veszítve, végre Árvában eltűnedezik.

Ezen két, különféle mészrétegekből alakult oldalszárny közepén áll, mindkettőt magasságban jóval felülhaladván és gerincei, ormai és csúcsaira nézve a legkülönbözőbb és legvadabb alakjait feltüntetve, a Központi-Kárpátoknak gránitzöme: a Magas-Tátra.

A hegyvonulat szélességében is, főleg ferdén beeső napsugarak mellett könnyen különböztethetünk meg háromszoros sortagosulatot.

Ugyanis először a hegység előterében az alacsony, sötét erdejű homokkőhegység mögött és fölött meredek, zöldellő lejtők magaslanak ki, melyek egyes, nem igen meredek csúcsokba mennek át, már magasan a fa-regio fölé emelkednek, és zöld rétekekkel be vannak vonva. Ezek a Bélai-havasok és a Siroka-csoportnak mésztömegei; továbbá a sokfélekép tagosult Wołoszyn-láncz. A Bialka forrásvizei kétszer törik keresztül ezen mészrétegek-alkotta előhegységet, melyeket épen úgy mint a két Dunajecz csermelyei meredeken felemelkedő völgyeket ástak maguknak vagy azokat legalább mélyebbre ki-mosták.

Ezen első, inkább kies mint vad jellegű, sokszorososan völgyek által szaggatott hegysor mögött elhúzódik hosszúra nyúlva, a keleti és nyugati szélén észrevehetőleg előre-nyomúlva, közepén azonban erősen dél felé hátrálva és ez által magasságból is veszítve, a vadúl szétfürészelt, meredeken és gyakran 1000 méterrel hirtelenül leugró főgerince a Tátrának, melyen főleg néhány csúcs tekintélyes emelkedéssel magaslik ki.

Vége ezen főgerincz mögött, mely helyenként jelentékeny behorpadásokat mutat, s melyet itt-ott az első hegysorban levő felmeredő csúcsok — a mi Tátra-legiónk zöld ruhával diszitett ezen „Velatusai“ — fedeznek és felülmúlnak, egyes, ezen főgerinczet és még legmagasabb csúcsait is nyilvánosan felülmúló hegyes csúcsok merednek fel, melyek e szerint egy harmadik, a főgerincznek „Hastatusai“ mögött elhelyezett phalanx-hoz okvetlenül tartoznak. És ezen „Principes“, — hogy a nagyon is sántikáló hasonlatot lábra állítsuk — ezen a sövény fölé kukucskáló óriási gyermekek nem mások, mint a Tátrának már kezdetben leírt főcsúcsai: a Késmárki- és Lomniczi-csúcs, a mintegy kakastaraj-alakú Éjszaki-mellécsúcs, a Bibires

és szomszédjai, a kettéhasadt, kerekded Gerlachfalvi-csúcs és végre a félrehajló, hegyes Konciszstának vége, tehát ugyanazon hegyek, melyek a Tátra déli oldalán oly annyira dől-fösködnék, mintha egyedül léteznének ezen tömkelegben. A Krivánt és kíséretét a hosszú Menguszfalvi-hegygerincz, melynek tövét a Halas-tó mossa, egészen födi.

De hogyha most magunktól kérdezzük, a sok csúcs közül melyik fordítja figyelmünket a legnagyobb mértékben önönmagára, akkor, mihelyt csak elég érzetünk van magasztos fenség iránt, egyhangulag kell ama csúcs felé irányítani magunkat, mely jobb felől az alázatosan földre konyító Murány mellett büszkén és hatalmasan felegyenesíté a maga roppant nagyságú gúlafalát és finomúl mintázott csúcsával még a legmagasabb csúcsokat is észrevehetőleg fölülmulja. Ezen hegy töve azonban mélyen rejtőzködik a völgyben, melyen messzről majdnem függőlegesen feltűnedező éjszaki fala, óriási oszlopokra támaszkodva mint gót torony, és fenn a mellén függő hófolttal, mintegy hatalmas rendcsillaggal ékesítve, 1300 métert meghaladó mélységbe dől. Az a Jégvölgyi-csúcs, egy olyan imponáló hegyalak, milyent egyéb magas rangú hegységek sem fognak nagy számmal felmutatni.

Minthogy mi a most következő sorokban ezen csúcs felől a türelmes és elnéző olvasót kissé hosszabban szóraztatni akarjuk és neki ezen választottunkat közelebbről is bemutatni óhajtjuk, elhagyjuk mostani álláspontunkat, hogy azt egy másikkal, ezen hegy tövénél létezővel felcseréljük.

Ezen czélból szállunk a mészsziirtünk fala alatt váró könnyű lőngyel kocsi, mely minket az óriási tojásalakú, fehér görgetegekkel telt, rohamos hullámú Bialka folyócskán át nagy bajjal visz, azután pedig a meredek bal partján egészen primitív, de nem igen rossz úton csakhamar Bialka, Jurgó és Podszpádi községen keresztül az erdők- és patakoktól körülzúdított Javorinába szállít.

Ezen 3—4 órai utazásunk alatt búcsúznak el tőlünk a távlat-szabta törvénynek engedelmeskedve, a Tátra egyik csúcsa a másik után, és a mint végre Javorinába érkezünk, akkor az egész heglánczolatból csak a Murány egyik fala, a Siroka orma és talán a Wołoszyn egy-két oldalfoszlánya maradt hátra.

Hol van tehát a mi Jégvölgyi-csúcsunk? De csak lassan, hisz időközben esteledni kezdett, és nagy urakat este meglátogatni akarni vétek az illem ellen. Ma szálljunk csak be egyletünk egyik tagtársánál, Javorina ipargyarmat

érdemes igazgatójánál; nála a legpompásabb élelmezésben részesülünk, mely szellemes mulatsággal bőven van fűszerezve. Így a holnapi látogatásra a legjobban készülhetünk.

Hűs reggeli szél fúj a hegység felől, a mint napkeltekor Javorinát és zajló zuhatagjait, melyekben a felkelő napnak első sugarai ragyogó miniature-szivárványokat odavarázsolnak, elhagyjuk és a keskeny, még árnyékfödte völgytorok felé közeledünk. Elérkezünk a zúgó hegyi patakhoz, melynek kristálytisztá habjai óriási gránittuskók között, melyeknek élei és szögletei csak az első kikeredésnek nyomait mutatják, hófehér tajtékká szétfoszlanak. Beszélgetésünkbe zúgó lármával vegyülő ezen patak vezet minket kissé nyers, de készséges jó szívűséggel körülbelül két negyedóra alatt először egy szűk, bokor és fával ékesített szorosba, melyet balról a Murány és jobbról a Sirokának itt találkozó lejtői képeznek. Nem sokára azonban tágul szorulatunk és mi a „Galajdova polana“ nevű rétre érkezünk, mely a katonai földrajzi intézet legújabb felmérései szerint már 1100 mtnyi magasságban terül el; nem csoda tehát, hogy az alpesi levegőnek ambrosiáját boldogító kedvveléssel magunkba szívjuk.

Ezzel állunk a pompás és nagyszerű Javorinka nevű völgynek küszöbén, mely völgynek egész nagyszerűsége vad fenséggel teltlen hirtelenül és ezért elnyomó erővel élénkbe áll.

Ezen völgynek hossztengelye, megjelölve az elrohanó ezüst patakszalag által, tisztán dél-éjszaki irányú és hét kilométernyi hosszú. Legnagyobb szélessége az alsó, éjszaki végén majdnem öt kilométernyi, minthogy itt a Hátulsó-Rézaknak mellékvölgyébe öblösen kitágul; a felső, déli végét azonban a háttérben levő óriási hegyek kiálló ormai által félkilométernyire szorítják össze.

A völgyet mind a négy oldalról óriási hegysorok teljesen választják el a Táttra többi tömkelegétől. Ezen hegysorokat valamivel pontosabban szemügyre veendők időzzünk kis ideig rétünkön és szemléljük álló gonddal a pompás völgynek határait.

Ha arcunkkal dél felé fordultunk, épen hátunk mögött vannak a Murálynak magasan és meredeken felhúzódo, virágokkal ékített rétlejtőiségei, melyek fölé ezen hegynék hatalmas mészfala szédítő magasságba tornyosodik. A Murányhoz csatlakoznak kelet felé a Novy és Havránynak magasság tekintetében fokozatosan emelkedő csúcsai. A Havrány mögött az Avás (Sztára) dől az elődje felé. Ezen hegység szép, négy kilométernyi hosszú mészkő-

alkotta hegyláncz, melynek sötét-zöld legelőit helyenként szürkés-fehér sziklaréteg-fejek (Schichtenköpfe) törnek át, s ez képezi tehát a mi völgyünknek 600—800 mtrnyi magas éjszaki határát.

Ezen mészkőhegyekhez csatlakozik, a Nyereg által elválasztva, a völgynek délkeleti határfala.

Az EK-ről DNy-felé vonuló főgerincz maga, mely óriási sötét-fekete gránittömegekből alkotva, először sötét erdő-aljból emelkedik, azután az utóbbi felé meredeken lejtősködik, nehezen hozzáférhető alpesi réteget mutat és ezek fölött majdnem függőlegesen dülő katlanfalakba, vadul fűrészelt csorbákba és a felhőkben eltűnedező szikla-csúcsokba megyen át.

Mielőtt azonban ezen a felhőkkel egybekelő óriási sziklabástyát, melynek gyermekei a Centaurok és Lapithák, a mint a lejtőin roppant mennyiségben felhalmozott görgeteg-tömegek után ítélnünk kell, iszonyú csatákat vívhattak itt egymással, mielőtt tehát ezen gránitfalakat és óriásokat még behatóbban bonczolgatnók és neveit, valamint rangsorát felemlítenők, vessünk előbb néhány tekintetet völgyünk nyugati és déli oldalára.

A nyugati lejtő tehát a Siroka-csoport keleti ágához tartozik. Az ugyanis patkó-alakú hegyrendszert képez, melynek félkör-idomú végét egy körülbelül 3 kilométernyi hosszú kötő ág kapcsolja egybe a főgerinczhez, melynek két vége azonban, négy kilométernyi hosszú fen-völgyet bekerítve, éjszakon egyenesen Javorina felé húzódik. Azon kívül az egész csoportot számtalan meredek völgyecske szeldesi, melyek buja alpesi rétekkel be vannak vonva.

Ezen határlejtő szintén, úgymint csekély kivételekkel az egész hegycsoport, mészkőrétegekből áll, melyeken a kopár sziklák csak helyenként, gyakran fokként egymás fölé sorakozva tűnnek fel.

Ezen lejtő is, mely különben álláspontunkról csak egyes kiálló részeiben látható, meredeksége, az ott tenyésző fák, bokrok, füvek és helyenként előtűnő réteg-fejei tekintetében ugyanazon jelleget mutatja, melyet már a Murány lejtőjén szemlélünk. Tetőpontjának magassága pedig jóval nagyobb távolságánál fogva sokkal csekélyebbnek tűnik fel, ámbár az a Murány-lánczolatot több mint 50 méterrel túlszárnyalja magasság tekintetében.

Völgyünknek déli háttere magasságra nézve legalacsonyabbnak tűnik fel az egész völgykeretben. Ezen berekesztést képezi ugyan egy meredek, egészen növényzet nélküli, körszeletet feltűntető gránitfal, melyet a völgy

alján roppant nagy, meredeken emelkedő romgörgeteg szegélyez, de eltűnik baloldali, öt roppantúl felülmúló óriási szomszédja mögé oly módon, mint körülbelől kis gyermekek valamely rémkép által megijesztve anyjok és ennek ruhái mögött ótalmat keresnek. A Magas-Tátra térképére való pillantás fölvilágosít minket arról, hogy ezen gránitfal részint a Siroka-csoport fent említett kötő ága, részint a főgerincez maga.

És most térjünk vissza ismét a délkeleti völgylejtőlőhöz, mely magassága, nem különben alakjainak vadsága tekintetében a többi lejtőket jóval fölülmulja és nagyszerű orographiai tagosulata által völgyünkre a vad-magasztosnak jellegét sűti.

A Tátrának ezen itt ÉK-ről DNy-felé vonuló főgerince, többnyire felhőkbe burkolva, hatalmas sziklacsúcsaiban olyformán emelkedik, hogy a legközelebb következő sziklaóriás mindig túlszárnyalni törekszik megelőző szomszédját.

A benyomás, melyet reánk ezen óriási fal gigási ormaival tesz, azért oly különösen hatalmas, mivel az itt feltűnő hegyóriásoknak sora és csoportozata valóban nagyszerűen művészi, a reál aesthetikusok szabályának megfelelőleg: hogy „a nagy a kisebb mellett tetszik“, imponál.

Az Avas-sal szemközt, a mély Nyereg által elválasztva, kimagaslik mindenek előtt a már majdnem 80 méterrel magasabb Fehértavi-csúcs (2235 méter). Szomszédja a 2425 méternyi magas Verestavi-csúcs, melyhez a Papirusvölgyi-csúcs (2436 mtr.) csatlakozik. A legközelebbi hegy, a Zöldtavi-csúcs, (2535 méter) már az elsőrangú Tátra-csúcsokhoz tartozik, minthogy a déli oldalon igen ismeretes Koncsisztával tökéletesen egyenlő magasságú és már a Krivánt, a lipői Tátra-csúcsoknak királyát, 39 méterrel szárnyalja túl.

Balról tehát csodáljuk a légbe merészen fölnyúló gránitkúpoknak ezen emelkedő sorrendjét, miglen jobbról szemünk a Siroka lejtőről a Siroka-csúcson tévedez, a Javorove-gerinczet kíséri és azzal itten, ha csak lankábban is emelkedni kénytelen.

Mindkét részről tehát törekszenek a hegyrendszerek egy központ felé, mindketten, melyek a földnek bármely más terére áthelyezve, a mászásznak neki dühödt turisták ezreire nézve elég vonzó erővel bírnának, itt csak azon szerény hivatásban osztozkodnak, hogy még hatalmasabb parancsolónak mellék-díszítményeül szolgáljanak. Ezen parancsoló központi tömeg az eget ostromló Jégvölgyi-

csúcs, mely 2629 méternyi magas és egykoron a jurgói orvvadászoktól „Veliki-Kolba“ (N.-Tarpataki-hegység) nevét nyerte. Szélesen és tömegesen reáöltött fenségében, hatalmas szikla-meredélyeivel egyrészt közvetlenül a völgy aljáig lejtősködvén, másrészt pedig finomúl idomított csücsével a kékes eget érinteni látszván, egész figyelmünket köti le. A hegység alakjai az ismeretesekek, a mint azokat mészkőszirtünkről emlékezetünkbe véstük, csak hogy most azok magasság és szélesség tekintetében négyszerte nagyobb mérettel bírnak.

De mi nem akarunk csak a szenvedőleges csodálkozással megelégedni, hanem az „*admiratio est mater studiorum*“-féle mondáshoz híven hidegebb lélekkel közelebbről akarjuk megnézni orographiai alkotását, ha így szabad kifejezni magunkat, architektonikáját. Vezértervül szolgálанд nekünk a cs. k. katonai földrajzi intézetnek utolsó eredeti felmérése 1:25,000-hez való mértékben. A ki pedig ezen felmérésnek költséges fényképére szert nem tehet, azt e célra eléggé fogja tájékozni a Tátrának remekül készített részleges térképe, mely 1:75.000-hez való mértékben ugyanazon intézetnél megjelent vagy meg fog jelenni és pusztán csak 50 kr., katonatisztek számára csupán 25 kr.-ba kerül.

Futólagos pillantás is ezen a völgyalj fölé viszonylagosan 1520 méterrel emelkedő óriás hegyalakra arra tanít, hogy annak különös, a Tátrában nem igen gyakran oly tisztán előforduló körülmény kölesönöz olyan pompás és magasztos alakot. Ezen körülmény abban áll, hogy a mi hegyünk itt az éjszaki oldalon sajátlagos, elszigetelt, széles, majdnem négyszögű alapzattal bír, melynek élei 2 vagy $2\frac{1}{2}$ kilométernyi hosszúak s ezek fölé azután sokféleképen idomított óriási lejtői tornyosúlnak és közös csomópontban, a Jégvölgyi-csücsnek főformában, egyesülnek.

Mint ezen alapzat szögletpontjai felemlíthetők a fennebb érintett térkép útmutatása folytán a következő helyek:

1. Az 1316 méternyi magassággal jelölt pont (Koten-höhe), mely a „Galajdova polana“ fölött három klmétrnyi távolságban a völgynek ama helyén létezik, hol a Fekete-tavi-völgynek hegyi patakja a Javorinkába szakad.

2. A Javorinka-völgy körülbelől 1630 méternyi magasságban fekvő forduló pontja, hol éjszakkdéli iránya nyugatkeletire változik. Ezen két szögletpont közt emelkedik a Jégvölgyi-csücsig annak legszélesebb és helyrajzilag a leggazdagabban kifejlődött lejtője, t. i. a nyugati.

Ez pompásnak tűnik fel azok előtt, kik a Krzyżne bőven jutalmazó kilátási pontját megmászszák.

3. Azon hely a K. Tarpataki-völgyben, hol a Jégvölgyi-csúcsnak Margasit-torony elnevezése alatt ismeretes magas orma csúcsáról elválva és déldélkelet felé lejtősködven az Őt-tó legalsóját érinti.

A 2. és 3. alatt felsorolt helyek ezen alapvonalnak végpontjai, mely alapvonal fölött a Jégvölgyi-csúcsnak déli lejtője, közepén magán a főgerinczen ülve, éles hegy-csúcsig felemelkedik. A Szalóki-csúcsot megmászó emberek előtt ezen lejtő igen ismeretes.

4. A 2150 méternyi magassággal megjelölt magassági pont a felső Feketetavi-völgyben, valamivel több mint $1\frac{1}{2}$ kilométernyire a tó fölött. Ezen pontot legkönnyebben találjuk, ha magunknak először a Fekete-tó felől a völgyalj hosszában a főgerincz felé egyenes vonalat és épen olyant a 3. alatt említett Tarpataki-tó felől a Zöldtavi- és Jégvölgyi-csúcs közti gerinczrész fölött le a völgy aljáig húzottnak gondolunk. Ezen két vonal átmetszési pontja jóformán megjelöli a Jégvölgyi-csúcsnak negyedik és utolsó alapszögletpontját.

A 3. ponttól a 4. pontig való alapvonal fölé emelkedik a Jégvölgyi-csúcsnak a Poprádi-lapály, általán a hegységnek délkeleti oldal felől látható keleti lejtője. Ezen lejtő, mint már említettünk, a legcsekélyebb relativ magasságot és azon feül a legegyszerűbb alakulást tünteti fel. Végre az 1-től 4-ig való alapvonal fölé tornyosul hegyünknek alakzatos, éles gúlacsúcsban végződő éjszaki lejtője. Ez ugyanazon lejtő, mely a Krempach melletti, már említett szirtmészokról, általában véve minden a hegy éjszaki oldalán fekvő pontról látható.

Ez tehát az óriási gúlaalap négy pontja. Most bátorodunk még valamivel közelebből megsejmelni a fenebb csak röviden érintett alap- és oldaléleket hosszúságuk és lejtősségük tekintetében, valamint az általuk bezárt oldal-lapoknak alakulásait.

1. A nyugati alapél, mely az 1316 méternyi magas ponttól az 1630 méternyi magasságban fekvő völgy-sark-pontig terül, majdnem 3 kilométernyi hosszú, tökéletesen a patak hosszában húzódik és 300 méternél csak valamivel emelkedik, e szerint körülbelül 10:1 a hajlása (azaz hosszúságának vízirányos vetülete úgy viszonylik emelkedéséhez mint 10:1). Ezen hajlás az egész alaphosszában majdnem egyenlő és a völgyön fölfelé csak nagyon csekély mértékben növekszik.

Ezen nyugati alapélnél nyugodnak a két szögletpontnál lent az éjszaknyugati, fent a délnyugati oldaléle a hegynék, mely élek a csúcstól a két szögletpontig vonódnak. Az első tehát 1316—2629 méternyi magas csúcspontra érvén, 1313 méternyi relatív magassággal és $3\frac{1}{2}$ kilométernyi hosszfejlődéssel bír. Átlagos emelkedése 28:13. Ezen oldalél alsó felétől éjszak felé igen meredek lejtő ereszkedik le a Feketetavi-völgybe, dél felé azonban elterül a fővölgy lejtőjének folytatása, mely, csekélyebb süppedéseket leszámítva, csak két jelentékenyebb völgyhasadékot hord magán.

Ezen élnek felső felében, 2100 métertől fölfelé számítva, jobbról és balról több, a 45 fokot meghaladó meredek, gyakran függőleges fal dől le mindkét oldalon a mélységekbe.

A második, délnyugati oldalél felső, 2200 méternyi magasságban kezdődő és egészen a csúcspontra terjedő részében szintén egészen éles szélű és tüalakú sziklaormokkal megrakott; itt is dőlnek le mindkét oldalról járhatatlan meredek lejtők. Az alsó, a nevezett ponttól lefelé egészen az 1630 méternyi magas alap-szögletpontra leérő rész egészen úgy tágul ki, mint az első oldalél alsó része, egy nyugat felé meredeken lejtősködő háromszög-sikká. Ezen meredek sík a fentebb említett völgylejtőnek mintegy déli folytatása, alul a pataktól mosatik és magán négy rovátkolt völgyvágányt hord. Dél felé ezen oldalél csak középszerű lejtővel bír a fővölgynek már keleti irányban hajlott rész felé. Ezen oldalélnek egész hossza tesz 2100 métert, hajlása: 25:5:10.

Ezen két oldalél közt, alsó részében az utoljára említett két lejtő közt, a fővölgynek keleti lejtőin kimagasló meredeken emelkedvén a Kő-paripa fenvölgye, mely lent a fővölgyalján gugyor alakjában kezdődik és folytonosan, nagy meredekséggel szorosan a Kő-paripáig felhúzódik.

Ha ezen völgy járhatónak mutatkoznék, akkor ez igen öröndetes hír volna a büszke Jégvölgyi-csúcsnak összes tisztelőire nézve.

2. A déli alapél 1630 méternyi magassággal kezdődik körülbelül egy kilométernyire a Varangyos-tótól (Kroten-See), átmetszi azt és meredeken kezd mögötte emelkedni, fölér 2350 méternyi magasságban a főgerinczig és azután tőle lejtősködik a felső K. Tarpataki-katlan nyugati mellékvölgye hosszában egészen a Margasit-torony talp-pontjáig, ezen katlannak közvetlenül legalantabb, 2007

méternyi magasságban fekvő tavánál. Ezen alapél e szerint egy a gerinczen tört vonalat képez, melynek egész hossza teljes 3·5 kilométert tesz; a kezdettől való emelkedés a gerinczig e viszonyokat tünteti fel 21:7, az utolsótól a Tarpataki-tóig 10:3·5.

Ezen alapél hordja a délnyugati és délkeleti oldaleléket. Az első már ismerjük. A másik kezdődik a már többször említett 2007 méternyi magasságban fekvő tónál a Kistarpataki-völgykatlanban és innen a meredeken emelkedő és éles szélű Margasit-torony hosszában csak egyszeri, még pedig tetőirányos esekély hajlással a csúcsig nyulakodik fel. Minthogy ezen él 622 méternyi relatív magasságig ér és vízirányos vetületi vonala 1·3 kilométernyi hosszú, azért hajlása 13:6·2. Ezen oldalélnak három egyéb testvérével szemben azon különös sajátága van, hogy épen érintett függőleges emelkedésénél fogva legnagyobb emelkedése helyén a Jégvölgyi-csúcsnak még egy mellécsúcsot kölesönöz, mely körülbelül csak 30 méterrel alacsonyabb lehet, mint a főcsúcs, és a déli oldalon az egész poprádi és késmárki lapály felől, az éjszaki oldalon pedig a Krzyżne-hegyről látható.

A déli alapél a főgerincz fölé emelkedvén, hegy-tömegünknek legutóbb említett mindkét oldaléle által berekesztett déli lejtője még egy másodrendű közép élt hord magán, mely mint a főgerincz folytatása a déli alapél és főgerincz közti átvágási ponttól 45 foknyi hajlás alatt a csúcsig meredeken emelkedik. Ezen középél keleten meredek, mély, nyugat felé azonban csak jelentéktelen lejtővel bír.

A déli lejtő e szerint kevésbé egységes jelleget mutat: a főgerincz, mely mint középél meredeken a csúcsig emelkedik, azt két egyenlőtlen részre osztja. A nyugati rész a szélesebb és inkább a mélységbe leereszkedő. A Varangyos-tótól ezen a részen nem igen mély völgylejtő közvetlenül a főcsúcsig emelkedik. Ezen lejtőt lent romtömegek borítják, fent pedig meredek sziklalapok. A keleti, kisebb részét a lejtőnek képezi a fő- és Margasit-gerincz közé süppedt és igen meredek romvölgy. Ezen romvölgy nem ér fel a főcsúcsig, hanem ellaposodik a Margasit-torony gerinczén alul. Most következik:

3) a keleti alapél. Ennek az előbbivel két közös tulajdonsága van. Először is szintén igen magasán fekszik, miután végpontjai közül a déli 2007, az éjszaki pedig 2150 méternyi magas. Másodszor ez is kénytelen a főgerinczen egyszer áthágni, még pedig 2400 méternyi

magasságban. Lejtőssége míg a tarpataki Öt-tó völgykatlana alján marad, aránylag csak csekély: 10:1; a gerinczfalon alúl azonban kényszerül igen meredeken a Jégvölgyi- és Zöldtavi-csúcs közti csorbát megmászni, hogy azután a 2:1 viszonyló, nem kellemetesebb lejtés közben felebb említett éjszaki végéhez le-lekapaszkodjék. Utóbbinál kezdődik a negyedik, a Jégvölgyi-gúlának éjszakkéleti oldaléle. Ennek először egy csak gondolt, a természetben oda nem rajzolt vonal segítségével kell a völgy falán a főgerincz azon pontjáig felmászni, melyről a Feketetavi-völgybe pusztán éjszak felé egy rövid, mindkét oldalról igen meredek és vadul széthasadozott ág leszakad, de azután ezen pontról már saját lábán jár — lehetőség élesre köszörült hegyháton, mint mondani akarám — egészen fel a Jégvölgyi-csúcs tetejéig. Ezen oldalél csodálatos módon ép oly hosszú, mint déli szomszédja, de kerek számmal 140 méterrel magasabban kezdődik, a főgerinczen körülbelől 20 méternyi magas, egészen függőleges omlással bír, mely a Jégvölgyi-csúcs physiognomiájára nézve, mint apró szemölcs egy hölgy szép arcán jellemző, és testvéreinek élei közt csak körülbelől 480 méternyi legkisebb relativ magasságot mutat. Lejtése a főgerinczig 8:3, a főgerinczen pedig csak 4:1, kivéve egy rövid tért, közvetlen a Kő-paripa felett, hol ismét meredeken egymás fölé tornyosított szikladarabokból felépül, melyek minden pillanatban lezuhanni látszanak.

Ezen két él közt elterülő keleti lejtő tehát a Jégvölgyi-csúcsnak a poprádi síkról egyáltalán délkelet felől látható oldala, eltekintve a Fekete-tó legfensőbb völgyéből emelkedő igen kicsiny részétől, a tátrafüredi vendégek előtt, kik az Öt-tavat látogatják, oly annyira ismeretes, hogy ezen soroknak minden tisztelt és türelmes olvasója bizonyára barátra akad, ki neki önlátomás folytán ezen ugyan hosszúira nyúló, de nem szerfölött magas falat, a tavaknak ezen nem túlzottan nagyszerű katlanháttérét sokkal vonzóbban és szemlélhetőbben le fogja írhatni, mint ezt ezen sorokat író ügyetlen toll teheti.

Sietünk tehát, hogy stereometrikai játékunkat befejezzük, és átmegyünk

4) a Jégvölgyi-csúcsnak utolsó alapéleire, melynek tisztje, hogy magasztos nagyságunk éjszaki töve számára számolýul szolgáljon.

Ezen él az előttünk már igen ismeretes, 1316 mtrnyi magassággal jelölt pontnál kezdődik és egy kilométernyi út után 200 méternyi magasságra emelkedvén a Fekete-

tóhoz ér, megfürdik abban, hogy ezen hideg vízzel való gyógyítás által edzetten 600, de mindig méternyi lépés után a felső völgyemelet éjszaki részébe térjen és továbbá iszonyú sziklafalak közt vadúl és össze-vissza egymáshányt völgyalj-görgetegeken egy kilométert meghaladó tetőmeredek úton felkúszszék, és végre izzadva a már említett 2150 méternyi magas völgypontot elérje. Itt leülhet egy hólejtőnek felső szélén és megelégedhetik azzal, hogy nézheti a hatalmas köszáli sast, miként von az ezen ünnepélyesen csendes fenséggel telt vadonban magasztos körökat sziklaormok és túalakú csúcsok körül és mint tűri stoistikus egykedvűséggel éhségét. Az ének egész hossza tesz tehát 2-5 kilométert, emelkedése 835 métert, — egy hatalmas völgyemelkedés 3:1 való viszonyban.

A negyedik, mint láttuk, félig képzelt, félig valódi oldalél és az 1) alatt fölemlített első közt mered a Jég-völgyi-csúcs éjszaki oldala, mely óriási, feneketlen mélységekbe szakadó, meredek sziklaomlásai, jeges éjszaki viharoktól a leggonoszabban szétkuszált sziklaormai, magasan fekvő, meredeken lejtősködő hó- és jégmezői által a hegynék rettentő fenségnek ezen jelét megadja, melyet állaspontunkról a Galajdova Polanán felől bámulnunk kell.

Ezek tehát a Jégvölgyi-csúcsnak röviden érintett körrajzai és könnyedén odavetett síkárnyazatai. De egy már abból is tetszhetik ki, hogy ezen utolsó, éjszaki és az első ízben nevezett nyugati oldallejtők csakugyan azok, melyek hatalmas szélességi és magassági méretei által a hegynék az egységes alakot megadják és alantabb álló szomszédjaitól határozottan elválasztják; mert a sok és közben-közben igen nagy, mindkét oldallejtőn előforduló völgyeket, hegynyilasokat, ormokat és sziklaeleteket az óriási hegynék épen érintett összes tömege összhangzó egységgé alakítja. A hegyegyen domborműi sokfélesége mindig feszült tevékenységben tartja szemlélő figyelmünket. A déli lejtő is p. o. Szalóki-csúcsról tekintve, a még mindig tiszteletet parancsoló méreteinél fogva nem csekély mértékben hat imponálólág. A karsú, mindkét oldalról mély gerinczrések által elválasztott éles hegyü gúla itt a figyelőnek szemét kiváló módon magára szegezteti.

A keleti lejtő ellenben, a Kis-Tarpatáknak leghátulsó katlantalaja tehát roppant magasan fekvő talapja miatt, mely alig 600 méternyi magas, azért és egyszerű tagosulata miatt nem nyújt különösen imponáló látványt. Az Öt-tő látogatói csodálják ugyan a Közép-orom és Lomniczi-csúcsnak borzasztó fellejtőit, de a velők szemközti

fekvő széles, a Margasit-toronytól részben fedett Jégvölgyi-csücsön, tömérdek sok hórétegeit és ezek fölött lévő járhatatlan falait leszámítva, valami különöst nem találnak.

Mindezeket meg szemléltük a nélkül, hogy a Galajdova Polanát elhagytuk volna. A katonai földrajzi intézetnek előttünk föltárt eredeti térképe, hála a természeti hossz-méret nagyságának 1:25000, hol tehát 25 méter a valóságban egy miliméternek felel meg a papíron, lehetségessé tette, hogy a hegytömegnek és a körölte és rajta elterülő völgyeknek és völgyecséknek kiterjedéseit, süppedéseit és alakulásait a legpontosabban meghatározhatjuk. Most pedig búcsút kell már vennünk szép rétünkötől, mivel még hosszú, igen terhes út vár reánk, mielőtt hegykirándulásunknak első napi munkáját bevégeztetnek nyilváníthatjuk.

Mi tovább indulunk. A már ismeretes alapélek lesznek kalauzaink és azokon majd alkalmas megállási pontokat fogunk kitalálni, hogy saját szemünkkel és a távcsővel megnézhessük a sikokat, lejtőket, rovátkokat és ormokat mindazzal, a mi körülök és rajtok van.

Végig megyünk rétünkön, lankán emelkedve egyenes irányban a Jégvölgyi-csücsnek neki menvén. Csakhamar ott vagyunk egy kis pataknál, mely a Novy egyik lejtője és a Havránynak lapított ága közt tova csörgedez. A patak felől megmászánk egy 80 méternyi lejtőt és ezzel lépünk az imént említett Havrány ágára, melynek töve mellett most $\frac{3}{4}$ kilométernyire elhaladunk, míg a Rézak-nák-völgyéből szakadó patakhoz jutunk.

A patak mögött hágnak egy 40 méternyi lejtőre és ezzel a Verestavi-csücs Velki-Uplaz és Portky nevű gerincz-lejtőjének legalsóbb részét értük el. Ezen gerinczen szárazság idején többnyire vízetlen csermelyeken átlépünk, melyek apró völgyelések közé szorítvák és azután a Javorinkával találkoznak, mely minket hangos, élénk zúgásával a Jégvölgyi-gúla első, 1315 méternyi magasságban fekvő szögletpontjához kísér. Ezzel $2\frac{3}{4}$ kilométernyi utat tettünk és az elhagyott rét fölött 204 méternyi magasságra másztunk fel. Az imitt- amott a fenyvesek közt feltűnő törpe fenyű bokrai azt tudatják velünk, hogy már az alpesi régióba érkezünk. Itt akarunk kissé megállapodni és körülnézni.

Ezen szögletpont egyszersmind, mint látjuk, a Feketetavi-völgynek a fővölgybe való torkolatának a helye. Ezen nem jelentéktelen mellékvölgy, mely a maga nevét az 1500 méternyi magasságban fekvő Fekete-tótól kapta, a főgerincznek két hatalmas, pompásan kifejlődött orma által képeztetik. Az éjszaki, több mint 3 kilométernyi hosszú

orom a Verestavi-csúctól éjszak-nyugatra ereszkedik le a Javorinka-völgybe, felső felében egészen éles szélű, és ott sötét gránitfalaival innen a Feketetavi-, onnan a Kerektavi-völgybe dől le. Alsó részében 2000 métertől lefelé a fővölgy aljáig kitáguló, még mindig meredek és görgeteggel elegy füves lejtőket bocsát le, melyek sokféleképen vannak átszegve és helyenként meredek falakkal átszelve.

A második 2.5 kilométernyi hosszú déli orom már fent a Jégvölgyi-csúcsig emelkedő főgerinczhez csatlakozik, alig 100 méterrel magán a tetőponton alúl, és végződik, hasonlóképen éjszaknyugat felé húzódván, épen az általunk elfoglalt helyen, hol a Feketavi-patak a Javorinkába szakad. 2100 méterig lefelé ezen orom is mindkét oldal felől rettentően meredek és hasadozott, azután pedig szintén széles alkotú és fűtakaróval bevont; csak dél felé látunk egy repedezett sziklarovátkát.

Az ezen két ágtól berekesztett Feketetavi-völgy egy alsó, 1650 méternyi magasságig felérő emeletre oszlik, mely a tavat környezi és még meglehetősen bő növényzetet mutat.

A völgynek ezen szelidebb jellege azonban egészen eltűnik, mihelyt félkilométernyire a tó mögött mászkálási kirándulást teszünk. Rettentően hasadozott, majdnem függőleges sziklaomlások állanak itt elénkbe, melyek csak kevés helyen mélyen a kötömegbe rovátkolt hasadékokat tartanak nyitva a magasról leeső vízerek számára. Itt ugyanis az említett két főoromhoz még egy harmadik csatlakozik, csak egy kilométernyi hosszú mellékorom, mely szintén jobbról a főgerincztől elválik és a maga végén még két ágra oszlik. De azonkívül még mindkét völgyfalazatról is elválnak rövid sziklaágak, melyek a mellékoromnak ama két ágával kapcsolatban az alsó és felső völgyemelet közti válaszfalat képezik. A felső emelet az imént említett mellékorom által egy nagyobb, éjszakkeleti és egy kisebb, délnyugati végvölgyecskére oszlik. Az előbbinek háttérét képezi a Verestavi-, Papirusvölgyi- és Zöldtavi, az utóbbit a Jégvölgyi-cs. fellejtője maga, mely lejtőt meredek, magasan és messzire látható hómező ékít.

Ezen rövid eltérés után tehát utunkat folytatjuk a Javorinka-völgyben.

A Feketetavi-patakon átkelvén lépünk a Jégvölgyi-csúcs éjszaknyugati oldalélének legalsóbb végére és ezennel nyugati alapélére is.

Ösvényünk egészen szorosan a patak mentében halad és a Kő-paripa legalsóbb lejtőszélén elhúzódván, már

észrevehetőleg nagyobb emelkedésű, úgy hogy csak vagy 1·5 kilométernyi előrehaladás után majdnem már 200 méterrel a Feketetavi-völgy utolsó nyugvó pontja fölé hágtunk. Ugyanis ama fenvölgy torkolatának 1511 mtrnyi magasságban lévő helyéhez érkeztünk, mely fenvölgy közvetlenül a Kő-paripa alatt a Jégvölgyi-csúcson alúl alig 10 méterrel kezdődik és majdnem függőleges falakkal környezve nagy meredekséggel (17:10) nyugaton a Javorinka-völgybe, lent kissé éjszak felé kigörbülve, lejtősködik. Innen lehetne, hogyha legyőzhetetlen nehézségeket nem gördítene elénk a fenvölgy (inkább omlási völgy), négy óra alatt a Jégvölgyi-csúcsot megmászni.

Ha hátrafordulunk és lefelé a völgybe tekintünk, akkor a faregiót magunk alatt látjuk és a háttérből a mészhegyeknek szép alakú csúcsait barátságosan felénk inteni.

Jó kedvvel tovább megyünk a völgy alján, a patakot jobbról követvén. Oriási omladéktömegek töltik be zord medrét a zúgó pataknak, mely rövid, délnyugat felől dülő keresztágak meredek sziklalejtői alatt sok bajjal tör utat magának.

Ezen két harántág közül az első egy a Siroka-csúcsról leereszkedővel rövid völgyecskét képez, mely az 1819 méternyi magasságban fekvő Zöld-tavat rejtí magában, a másikkal azonban még kisebb völgytorkot, mely elég terjedelmes hómezőt környít. Ezen két harántág olyanra szűkítik az eddig nem igen keskeny fővölgyünket, hogy hasadákszerű jelleget kezd nyerni.

A második harántágon felül a fővölgy kelet felé kezd irányulni. A hatalmas omladéktömegek, melyek a völgy alját egész szélességében borítják, a törpe fenyő megszűnése, a völgynek mindig nagyobbodó emelkedése velünk azt tudatják, hogy a Magas-Tátra ösvénytelen sziklatájához közeledünk, hol út és ösvény eltűnnek és hol a helyet ismerő kalauzunk vezetésére kell egészen bízunk magunkat. Azért innen már lassabban haladhatunk előre, és mi örülünk, hogy a szemünk előtt feltűnt Varangyos-tó kedves alkalmat nyújt rövid idejű pihenésre és a vad sziklakörnyezet szemlélésére, mely környezetbe csak a kőgúlák körül magasan fent lebegő felhők hoznak némi életet.

A Varangyos-tó egy alig másodrangú tócska, mely 270 méternyi hosszú és csak 100 méternyi széles, már 1887 méternyi magasságban fekszik, és egészen környítetik görgetegtömegektől, jele ez annak, hogy ő is, mint

a Tátrának legtöbb tava geologiailag véve gyorsan indul enyészetnek. Ezen tónál a törpe fenyő már végképen eltűnik, bizonyítéka ez annak, hogy ezen a déli áramlattól kizárt völgyben az évi hőmérséknek sokkal csekélyebbnek kell lennie, mint a déli oldalnak megfelelő magaslatain, hol p. o. az Öt-tónál 2000 méternyi magasságban és a Gerlachfalvi-katlanvölgy déli lejtőjén még 2200 méternyi magasságban egyes törpe fenyő- és borókacserjéket, persze csak néhány hüvelyknyi magasságban és a földhöz lapúlva találhatni.

A Varangyos-tó már délnyugati irányban fékszik a Jégvölgyi-csúctól és inkább lapított, mint mélyen rovatkolt meredek völgynek legalsóbb szélét mossa, mely völgy közvetlenül az említett csúctól a tó síkjáig lejtősködik. Ezen völgy a közönséges szokott út a Jégvölgyi-csúcs megmászóira nézve az éjszaki, javorinai oldal felől.

Most ismét tovább megyünk és mindjárt a tó mögött még augusztus havában óriási hótömegekre bukkanunk, melyekben gyakran glecserek módjára egy kaput, persze nem jégből, hanem csak hóból alkotva találhatni. A hó felszíne hullámdad, kis mélyedéseket mutat, melyek a szélnek vagy az esőnek olvasztó hatásától származhatnak.

A hómező mögött kezdődik már a komolyabb mászás. Meredek görgetegen át és kopár sziklafalakon óvatosan és a kéz segítségével keleti irányt követünk, míg a főgerinczre felmászunk és pedig a Jégvölgyi-csúcs és déli szomszédja közötti résen, melyet a felmérési térkép 2465 méternyi magasnak jelez, de nevét nem említi.

Mi magunk tehát egy körülbelül 2350 méternyi magasságra jutottunk fel. Hogyha ezen 2465 méternyi magas névtelen hegyre másznánk, akkor jó kilátást nyernénk a Jégvölgyi-csúcsnak déli lejtője egész kiterjedésére a Varangyos-tótól egészen a Margasit-torony tövéig és majdnem a főcsúsig, melyet ama torony elfed; közvetlenül magunk előtt látnók a főgerinczet meredeken csaknem a csúsig emelkedni, mely álláspontunkat még 164 méterrel felülhaladja; balról, szorosan lábunk alatt vannak a legfensőbb meredek falai a végigjárt Javorinkavölgynek, melyet délen először a főgerincz, azután az utóbbi és a Siroka-csoport közti kapcsoló gerincz a Nagytarpataki- és Poduplaszki-völgytől elválaszt. Jobbról látjuk a Jégvölgyi-csúcs déli lejtőjének kisebb keleti felét a hegytető felé emelkedni. A déli lejtőnek ezen keleti fele rendkívül meredek sziklamedenczét képez, melynek alján roppant nagy omladéktömegek gyülemlenek.

Miután a főgerinczezel már a Javorinka-völgy és a Kis-Tarpataknak keskenyebb délkeleti fele közti határvonalat elértük, keletről lefelé mászván már az utóbbinak területére lépünk.

A Kistarpataki-völgynek ezen keskeny, keleti felét környitik balról a Jégvölgyi-csúcsnak roppant magas mellékorma, a már említett Margasit-torony, jobbról a mód felett rovátkolt mindenféle ferde sziklatüvel beszegélyezett 2565 méternyi magas névtelen hegy és a Középmot egybekapcsoló gerincz. Mihelyt ezen, egy kilométernyi hosszú völgytorkon végig mentünk, már nem messze vagyunk az Öt-tó legalantabbikához, melyekhez 10 perc alatt éjszakkeleti kanyarulat után érünk, és így az általán ismeretes tavak völgykatlana közepén állunk.

Ha elvégre, hogy körutunkat egészen megtegyük, még a Jégvölgyi- és Zöldtavi-csúcs közti magas gerinczrést elérjük, és az irtózatoss Feketetavi-völgyet épen legfelsőbb végén, hol ez omladék- és hőtömegekkel betöltve rémítő, járatlan meredek lejtőkben balról a Jégvölgyi-, jobbról a Zöldtavi- és egyenesen a Papirusvölgyi- és Verestavi-csúcsig mered, szemlélni akarjuk, hagyjuk el az Öt-tó területét baloldalon, és a mennyiben sziklatalaja és görgeteghasadéka azt megengedik, menjünk neki épen azon résnek. Az első nagy tótól egészen a főgerincz falai alá terjedő tér 1.5 kilométernyi hosszú, nem igen meredek, miután a hajlás csak 5:1, de a tavak fölött létező omladéksík miatt, mely közben-közben hihetetlen nagyságú szikladarabokat zavartan össze-visszahányva mutat és a nagy kiterjedésű hőtömegek miatt, melyeknek fölszíne reggelenként közönségesen be van fagyva, igen bajosan járható, úgy hogy majdnem két óra kell ezen rövid útra. Az itt már csak 100 méter magas gerinczfal aljától vezet minket egy száraz vízvágány a Tátra-kalauzoktól úgynevezett „Fluss“ (honnan oly nevek, mint a „Rother Flussthurm“ stb. származnak) egészen a résig fel, és ezzel 2400 méternyi magasságon vagyunk. Itt a Feketetavi-katlan oly látványt nyújt, mely a maga merev, minden életet előlő vadonságában az egész Tátrában párját ritkítja. Csak az öreg Jonek, a maga idején a legügyesebb és a Tátra területét legjobban ismerő jurgói orvvadász, tudta felhasználni, mint Fuchs Fr. mondja, ezen a Tátrafüred és Javorina közti legrövidebb utat. Az itt elhíresült sziklapadon (lavka) csakis a legeslegügyesebb hegyi manók (Bergfexen) járhatnak, ámbár ezekkel, értem a sziklapadokat még

Jókai „Fekete gyémántok“ című munkájában is találkozzunk.

És ezennel szerencsésen megkerültük a Jégvölgyi-csúcs hatalmas hegytömegét, a mennyiben ez legalább különös veszély nélkül lehetséges vala. „Valóban szép,“ mondja a gúnyolódó és „ostobaság“ a nyíltan beszélő, nem olvashatni-e már az állítólag oly hatalmas, nagyszerű és csaknem csodálatos hegy megmászásának leírását?

Legyen hát! Minthogy azonban Helios már a főgerincz mögött van és talán már közel az Okeanoshoz, és a szeliden mosolygó Selene szende csillámjával a keletet megvilágítja, már ideje volna, hogy mindnyájan, ha lehetséges Tátrafüreden, az erősítő álmom jótéteményeit élvezzük.

Képzeljük tehát a kies Tátrafüredet merész vállalatunk kiindulási pontjának.

Miután innen a mi célpontunk csak 7·5 kilométernyi vízirányos távolságban van és 1611 méterrel magasabban fekszik az 1018 méternyi magas „Tátrai gyöngy“-nél, már jókor a nap felkelte előtt kell meleg ágyunkat ott hagynunk és sietőleg útra készülnünk. Minden szükséges testi és szellemi szerszám, melyek közt nem csak bor és „cetera spirituosa“, hanem klinométer és tangentométer, aneroid és légmérő, hőmérő és kompasz, táveső és egyéb az alkalmazott mennyiségtan és optikai természettan köréhez tartozó szerszám is értetik, mikén kívül a botanikusok, mineralogusok, meteorologusok és herpetologusok, a koleopterák gyűjtői és egyéb tudományos ritkaságokat gyűjtögetők legjobban fogják tudni, mi mindent rakjanak még a türelmes újlesznai málhás számár hátára, mindezt tehát a lehetőség szerint a touristák lelkesült társasága és az érdektelen és nem lelkesült teherhordók közt felosztva, jó kedvvel útnak indulunk és igen ájtatosan kérjük Jupiter Pluviust, hogy mai napra minden eső- és köd-játékával hagyjon fel.

Mindenki előtt ismeretes azon ösvény, melyen most még a viradó nap homályában reménynyel telten haladunk: egy lankán emelkedő hegyháton, milyenek a Szalóki-csúcs tövében számosan előfordúlnak, a Tarajka (1300 m.) felé hágunk, azután a valamivel mélyebben fekvő Róza-menedékháznál csak néhány pillanatig időzünk, és mindenek előtt körülbelül 80 méternyire leereszkedvén és a zuhatagokban gazdag, hatalmasan zajló patakot elérvén ezt felfelé követvén, a már 1313 méternyi magasságban fekvő,

Rainer-kunyhó felé sietünk. Ezzel tehát csak a fele utat, még pedig a könnyebbet tettük az Öt-tóhoz, melyeket mainap is, de csakis „per tangentem“ meg kell látogatnunk, miért is sietségben itt csak egy kis falatot vagy kortyot engedünk magunknak, hogy azután gyorsan a nem rossz karban levő kanyargó úton a Lépcsőkére (Treppchen) juthassunk. Ha még ismeretlen volna előttünk az itteni Óriási-vízesés, akkor ezen 1408 méternyi magasságban fekvő és talán 20 méternyi mélységbe eső vízzuhattal csakhamar megismerkedhetünk; azután pedig tovább sietünk, hogy 10 percz alatt a Kistarpataki-völgynek aljára érhessünk.

Itt csak 1507 méternyi magasságon állunk, ámbár minket már sűrű törpe fenyő a menésben gátol, és már csak egyes fenyvek mohlepte ágaikat felénk úgyszólván vállalatunk megáldására kiterjesztik.

A további 10 percz alatt lassan emelkedve a koromtól feketült Tüzelő-kőnél vagyunk, és azután 50 lépésnyire azon felül az 1600 méternyi magasságvonalra (Isohypse) érünk fel.

Egészen közepszerű emelkedésünk sík, füves talajon, balfelől a vad hegyi patakot mindig követvén, mely azonban gyakran, főleg száraz időben finomra aprított kavicscsal telt medrében bujdosít játszik, még azután 1000 méternyire tovább tart és óra negyed eltelik még, míg a Kistarpataki-völgy alsó és felső szakaszának magas válaszfala alá jutunk. Ezen meredek völgylejtő teljes 300 méternyi magas; nem csoda tehát, hogy alig várhatjuk be azon időt, midőn amazt, egy óriási omladékkúpra felhágván, magunk alatt láthatjuk. Végre pedig fent állunk az Öt-tó előtt és örülünk azon emelő öntudatnak, hogy már 2000 és néhány méternyi magasságba feljutottunk és ezennel a Jégvölgyi-csúcsnak Tátrafüred fölötti relatív magasságának a felénél többet megtettünk.

De hadd mérsékeljük örömünket és vessünk inkább kémlelő pillantásokat, miként lehetne legcélszerűbben jobbról avagy balról az Öt-tótól az utat ama szélesen kiterjedő, hőtömegekkel telt görgetegvölgybe meredeken lejtősködő hegyóriáshoz megtenni.

Ezen hegyóriás a mi Jégvölgyi-csúcsunk, az előttünk vad-szép ívet képező főgerincznek legmagasabb tetőpontja. Ama kissé balról, szorosan előtte emelkedő, közvetlenül az Öt-tóból éles oromban meredeken felnyúló és hegyesen végződő sziklacsúcs, mely a Jégvölgyi-csúcsot a távlat jogánál fogva magasság tekintetében nem jelentéktelenül

túlszárnyalja, de valóságban 30—35 méterrel alacsonyabb, az a Margasit-torony (így nevezte ezen hegycsúcsot ölesznai első kísérőm a Jégvölgyi-csúcsra.)

Az tehát a Jégvölgyi-csúcsnak mellékcúcsa, mintegy apródja, fegyverhordója (Trabant). Mert jogos és méltányos dolog, hogy a Jégvölgyi-csúcs is fényes udvart tartson. Ha a Lomniczi-, a mint tudva van, és a Gerlachfalvai-csúcs, mire minket egy keletről és éjszakkeltől reá vetett pillantás megtanít, mindegyik a maga segédjét bírja, miért nélkülözze a Magas-Tátra ezen harmadik koryphaeusa ilyen úrhatnáságot?

A Jégvölgyi-csúcsnak ezen mellékcúcsa, mely a maga falait majdnem egészen a tavak fölé föltornyosítja és ép ezért számtalan óriási szikladarabot gurított azok köré, velünk azt tudatja, hogy a fenségeshez vezető út jobbról, hol a Zöldtavi- és a Lomniczi-csúcs mellékcúcsa valamivel továbbra visszahúzták tövüket az Öt-tőtől és itt-ott vereses fűfoltocskákat, mintegy lábbeli díszöket mutatják, hogy tehát az út csak ott jobbról áll számunkra szabadon. Az egy ízben tett kísérlet, a Jégvölgyi-csúcs mellékcúcsa útmutatásainak nem engedelmessé válni, igen rosszul ütött ki, és mi ezentúl a tapasztalat útján lett bölcseséggé akarjuk ösvényünket folytatni.

Tehát az udvarnagyság intésének engedelmeskedvén, a továbbhaladásnál a lehetőség szerint egyenesen a Jégvölgyi- és Zöldtavi-csúcs közti nyeregpontra felé tartunk és a mellett felhasználunk minden füves helyecskét, a mennyiben nem nagyon jobbra vezet.

Mihelyt azután a tavak mögöttünk vannak, meg lehetős meredeken haladunk fölfelé és legnagyobb részt görgeteg-tömegeken át, melyek egy a Zöldtavi-csúcsból lejtősködő gerinczhatárat elborítanak.

Átkelvén a görgeteg tömkelegén, melyben részint házmagasságú sziklatuskóknak, részint nem kevésbé nagy görgeteg-gödröknek óvatosan ki kell térni, érkezünk egy hatalmas hómezőnek szélére, mely hómező az említett nyeregpontra alul elterül és egy másik hómezőtől, mely a Jégvölgyi-csúcs falai hosszában gyakran a közte és a Margasit-torony közt lévő élszögletbe magasán fölfelé húzódik, csak egy keskeny tér által elválasztva szokott lenni.

Fuchs Frigyes ezen hómezőkön állítólag valódi, hasadozott gleccser-jeget látott.

En azonban azt hiszem, hogy a Tátra-isme megállapítója és ez iránt magának dús érdemeket szerzett író

ebben tévedett. Jég ugyan létezik ott, de ez részben csak közvetlenül a talajon nyugvó aljég, mely minden régibb, néhány méternyi vastag hőtömeg alatt előfordul és valamint a földmelegnek olvasztó hatása, úgy a fölötté fekvő hőtömegek nagy nyomása folytán keletkezik, részint párkányjég, mely az által képződik, hogy a hómezőnek nappal olvadó széle tiszta, hideg éjjeleken 1—2 lábnyi szélességben és csak 1—3 hüvelknyi vastagságban megfagy.

De valóságos glecser, melynek képződéséhez a fenhó (Firnschnee) hasonlíthatatlanul jelentékenyebb tömegei, továbbá a fenhó, valamint nevezetesen az ebből keletkezett tömeges jégnek a völgy felé ismeretes mozgásai lényegesen tartoznak, ilyen valóságos glecser itt és, mintán hómezőink a hegységnek legnagyobbjai közé számíttatnak, az egész Tátrában valóban nem létezik.

A Jégvölgyi-csúcs alatt itt létező és a többi terjedelmesebb évelő hómezők már csak jelentéktelen maradékai a jégkorszaki v. diluviális fenhó tömegeinek, melyek akkor, midőn az éjszaki tenger még aránylag közel vala a Tátrához és ez még nem bírt olyan, majdnem kizárólag szárazföldi éghajlattal, forró nyarakkal és hideg telekkel, hanem tengeri éghajlattal, sokkal hűvösebb nyarakkal és sokkal melegebb, de ép ezért hóban jóval gazdagabb telekkel, melyek tehát akkor a hegy lejtőit, melyekhez hó tapadhat és a legfensőbb völgykatlanokat, tehát itt p. o. az Öt-tó katlanát, egészen betöltötték és alant a mélyebb völgyrészekben valódi glecserekké megsűrűsödtek, miért is a diluviális időnek homlok- és középmorénák a Tátrában 1300 és 1700 méternyi magasságban találhatók.

De hagyjuk ezen vitakérdéseket, melyek megítélésére úgy sem vagyunk illetékesek, és legyünk azon, hogy tovább mehessünk!

A tavaktól egészen a hómezőkig való fáradságos mászkálásnál görgeten át úgyis majdnem egy óra telt el, és mi alig vagyunk 2250 méternyi magasságban. Annál fenyegetőbben emelkednek előttünk az utolsó völgyszakadékok, és itt ugyancsak minden komolyságot, minden eszméletet kell összeszednünk.

Irányunkat délnyugat felé változtatva hómezőkön való átvonulásunk után egy hatalmas omlékkúp gyakran hosszúra nyúló, kövekkel borított hócsíkokat hord magán. Először is ezen omlékkúpra kell felmásznunk és azután, kissé balra kitérvén, meredek füves lejtőre érünk, mely csak itt-ott széttördelő szikalapokkal van áttörve és különös nehézségek nélkül a főgerinczre fölvezet minket.

A kúpalaptól idáig majdnem $\frac{3}{4}$ óra kell és, ha nem is forogtunk veszélyben, mégis elég fáradságot kellett kiállanunk; a csakugyan megérdemlett rövid pihenés tehát bizonyára jól fog esni.

Tehát a főgerinczen vagyunk. Ejszak felé kissé púpos, dél felé azonban elláthatatlanul emelkedik. Kelet és nyugat felé szabad a kilátás. Ez innen már igen nagy-szerű, hisz másként az nem is lehet, ha meggondoljuk, hogy mi olyan magasságról, mely a Közép-ormot (2440 m.) már tetemesen felül haladja, de a Zöldtavi-csúcsot (2535 méter) még mindig nem éri el, szabadon tekinthetünk le Magyarország és Galiczia felé, s a Tátra csúcsainak, hasadékeinak és falainak már tetemes része szemünket kápráztatja.

De itten hallgatással akarjuk élvezni látványunkat és az ezerszeres sziklaalakoknak látó képét: mi meg akarjuk kezdeni utolsó roham- és ostromtámadásunkat a sziklavarunk magaslatára a görögök módjára, láрма és kiáltás nélkül.

Az eme támadásra alkalmas út az általunk elért állásponton rögtön megváltoztatja irányát, a főgerincz föltétlen parancsának engedelmeskedvén; az irány mostantól fogva tisztán déli. Ezen útnak minősége szintén egészen különböző lesz. Eddig a völgy alján mozogtunk, gőrgetegkúpon és meredek, félig füvel benőtt, félig sziklás hegylejtőn; most pedig felfelé haladunk keskeny, legfeljebb 2 méternyi széles, itt-ott csak egy arasznyi széles gerinczen, mely mindenféle nagyságú és vastagságú gránittuskókkal elborítva, jobbról a Javorinka-völgybe, balról a Tarpataki-völgykatlanba meredeken ledől. Szerencsénkre mégis megtagadja itten a főgerincz különbeni jellegét, melyet neki az egész gneiss-gránit területében példátlan keskenysége és irtózatossága okozott, és e miatt rendesen járhatatlan.

Itt, a mi hegyünkön, melyen most haladnunk kell, a sokféle halmazatai és hatásmódjai a víznek, mely a berekesztő katlanvölgyekben, falazaton, aljon, ormon és gerinczen rémítő pusztításokat tesz, utóbbit még nem szaggatták szét oly iszonyatosan és nem is oldották fel túalakú csúcsokra, apró ormokra és résekre; itt, ha nem is tánczolva, de mégis legalább biztosan vagy a gerinczen magán vagy az azon alól lévő lejtőkön lehet előhaladni.

Csak egy helyen mutatja a víznek ezen daemonja vagy valami más természeti erő, mely itt működik, egészen vad hatalmát. Ezen helyen, melyet a gerinczen való

utolsó nyugvó helyünkről 15 percz alatt elérni lehet és melyet egy apró lejtmérő (Nivellir-Instrument) segítségével a Zöldtavi-csúcsnál már magasabbnak találunk és kerekén számítva körülbelől 2570 méternyinek tartunk, ezen a helyen tehát kell, hogy a mi bátorságunk és szédüléstől ment fejünk jónak mutassa magát, ha csak nem akarjuk azon megszégyenítő szerepet játszani, hogy egy új „Forduló” vagy „Siró-hely” (Greiner) (v. ö. a Lomniczi-csúcs alatt lévő „Matirko-fordulója” és „Emericz-siróhelye”) nevünktől vegye eredetét. Mi ugyanis ezennel azon nehéz helyre jutottunk, melyet Döller Antal, a Kárpát-egylet alelnöke, ki a Magas-Tátra körül dús érdemeket szerzett magának, igen jellemzőleg „Kő-paripá”-nak nevezett.

De induljunk csak gyorsan és bátran, a mellett azonban meggondolva és hideg vérrel előre.

Először megmászunk egy szikladarabot, mely a méternyi magasságot felülhaladja és alig méternyi szélességgel bír. Jobbról és balról dőlnek közvetlenül ezen sziklától lefelé függőleges sziklafalak és ezek csak mélyen lent ismét tűnnek elő mint meredek völgyaljak. A mint a szirtet kézzel-lábbal és a test felső részével a nemes tornászat elővigyázati rendszabályai szerint elfoglaltuk, magunk előtt egy keskeny, lassanként emelkedő, de gyakran erősen félbeszakított és majd jobb, majd bal felé kinyúló sziklasövényt, mely minden korlát nélkül (ó dicső választmánya az egyletnek! könyörüljön rajtunk és tegyen folyóvá néhány garast kötelek vagy vasrudak beszerzésére) absolute pusztán a levegőbe épült. Ha szakadatlanul felhasználjuk kezünket, lábunkat és mellkasunkat, melyet elővigyázattal szirttről-szirtre előretolunk és a mellett a dobogó szívnek nyugalmat parancsolunk, ezen keskeny ormon tovább nyargalunk, szerencsésen elérjük annak túlsó, felső végét, és most a Kő-paripáról nem ugyan lovagiasan, bátran ugorhatunk le, hanem azzal kell megelégednünk, hogy mint ügyetlen kis macskák a 2—3 méterrel mélyebben fekvő gerinczfolytatásra lemászszunk.

De a mint ezen rövid, aggodalmunkban hosszú utat megtettük, nehézségről többé nincsen szó; mert ama meredek gerinczlejtő ott, mely arra készlet, hogy magasra szegez-zük fel szemünket, csak gyermekeket ijeszthet el a mászás-ban. Itt óriási, de könnyen megmászható gránitlépcsők olyan gyorsan visznek előre és fel a magasságra, mintha a sodronyvaspálya egyik osztályában a lánczhydról a minis-terelnök palotája felé felkocsiznánk; ép egészségben léphetünk a Jégvölgyi-csúcs most már lankán emelkedő

elődvarába. Dobogó szívvel és a türelmetlenség folytán a szerte fekvő köveken botorkázva sietünk tovább, míg végre 10 percz alatt a Kő-paripa nyergéről való leugrás után tökéletes megnyugtatósunkra a Jégvölgyi-csúcs koronáját elérjük.

Mi 2629 méternyi magasságon állunk, csak 5 méterrel a Lomniczi-csúcsnál alantabban, de mégis 34 méterrel mélyebben mint a Gerlachfalvi-csúcs; a többi hegyek mind az egész körületen alázatosan hajolnak meg előttünk.

Szemléljük meg mindenenek előtt hegyünknek tetejét. Ez a gerincezfolytatásnak legmagasabb emelkedését képezi, mely a Zöldtavi-csúctól egészen a Kis-Tarpatak nyereg-pontjáig nyugat felé, azután itt kanyarodván a Jégvölgyi-csúcsra át annak 2465 méternyi magas szomszédjáig dél felé elhúzódik és onnan ismét nyugat felé tovább vonúl. A főgerincz tetőpontja egy kis éjszokról dél felé elterülő fensikot képez, mely kelet és nyugat felé lankán ereszkedő, 10—20 méternyi széles lejtővel bír. A keleti lejtőn sziklatáblák és szirtek közt helyenként igen gyér gyp található; sőt az 1876. évben egy alacsony, de egészen jól kifejlődött, sárga pitypangféle virágot leltem, melyet ólesznai mászó társam zergevirágnak (Gemsensblüte) nevezett, valószínűleg azon virág ez, mely néhány száz méterrel mélyebben már tömegesen fordul elő a Tátrában. A nyugati lejtő azonban, melyet a melegítő nap sugarai nem érintenek és mely a viharos és hideg éjszaki szeleknek ótalom nélkül ki van téve, csak szögletes sziklaromokat hord magán, melyek a régi szakadási lapokon (Bruchflächen) sötét színű, silány zuzmóval vannak bevonva. Éjszak felé dől a csúcs először lankán, azután pedig igen meredeken le a Kő-paripáig; dél felé azonban csak lassan lejtősködik a gerincz, képez azután körülbelül 200 mtrnyi távolságban 50 méternyi lejtőt, utóbbitól azután KKD. felé vonúl, még pedig ismét 20 méternyi lassankénti emelkedéssel és e szerint 300—350 méternyi távolságban egy másik csúcsig emelkedik, mely a Margasit-toronynak, tehát a Jégvölgyi-csúcs mellécsúcsának 2590—2600 méternyi magas tetőpontját képezi. A Kis-Tarpatak mellékvölgye és a Javorinka-völgy közti csorbáig folytatólag terjedő déli, meredek lejtő innen láthatatlan. Ezek tehát hegyünk tető-configurációjának alapvonalai.

Álláspontunkon, ha tudniillik magasságát és főleg kedvező fekvését tekintetbe vesszük, a kilátás, mint ez magától érthető, nagyszerű. A Magas-Tátra minden csoportja, megannyi hegyi zászlóalj fölött szemlét tartunk.

Éjszakon és éjszakkeleten emelkednek ki utolsó sorban a csinos alakú és kicsinyeknek feltűnő, többnyire a legszebb zöld színben díszlő Javorinai- és Bélai-mészalpesek.

A Murány fala alsó szélén a barlangba való bejárás is jól látható, melyet a többi barlangtestvérekkel együtt legújabb időben dr. Roth tanár úr megvizsgált és mely a vízőzön idejéből való különféle állatoknak igen érdekes csontmaradványait szolgáltatta. Mi felismerjük ezen hegyek közt a lapos Murányt, a ferde Novyt, a Havránynak gúlaalakját, a görbieze Avast és a hosszúra nyúló hegyhátat, melyen a Bolond-Gerő (Thörichter Gern) a Hátulsó- és Előlső-Mészárszékeknek jelentéktlenebb lejtősegei ülnek. A Homlokost és a Vaskaput az előttük álló gránittömegek már fedik.

Igen nagy mértékben ellenkezik a most említett hegyvonallal kellemes zöldjével a rideg fekete-szürke szín, melyben a Zöldtavi-, Verestavi- és Fehértavi-csúcsoknak vadul hasadozott lejtői és ormai feltűnnek.

Keleten, a négy kék szemmel (az ötödik valószínűleg meg volt sértve, és azért egy görgetegborítókkal be van kötve) bíró mély Tarpataki-katlanvölgy által tőlünk elválasztva mered fel a hatalmas Lomniczi-csúcs csoportja. Itt merészen emelkedik e karsu csúcs, háromszögelési gúlával messze keleten érintvén az égboltozatot. A Lomniczi-csúctól északnyugat felé annak Mellek-csúcsa (Trabant) sem akarja elhagyni a sötétké égboltozatot, de a mi apró lejtmerőnk készíti őt kénytelenül, hogy annak engedje át a magassági elsőséget. A Késmárki-csúcs ellenben szerényen megelégszik azzal, hogy széles fejét a Sárosmegye és Galícia közti kékes hegységnek távoleső hullámhegylánczatára nyugtassa.

Délkeleten mutatja nekünk a Közép-orom legmelyebb alázatoságában ama tájékat, hol a szepesmegyei Pentapolis a Poprád habjaiban visszatükröződik. Még tovább DDK. felé, épen a közzelfoghatólag közel Margasit-torony sziklaháta fölött van a széles alkotású Szalóki-csúcs; hosszúra nyúló gerincz-folytatása a Bibircs felé vonúl, mely mindkét oldalon függőlegesen lejtővel ezen a gerinczen ügyszólván nyargal. A Szekrényes és ennek alacsonyabb nyugati szomszédjai előtt görbül a Javorove-gerincz, melynek a Javorinka-völgybe lejtősködő meredek falai a Varangyos-tavat mélyen a Jégvölgyi-csúcs tövében környítik, azután pedig a Sirokaig tovább nyomulnak. A Siroka alatt a Zöld-tó barátságos helyecskére talált.

A Szekrényes mögött azonban — nunc venio ad

summum montem — emelkedik magasság tekintetében mindent túlszárnyalván, a hosszúra nyúló Gerlachfalvi-csúcs, fokonként óriási gerinczét magasan fel a kékes égi légbe emelvén és hatalmas mellét ott a mély gerinczvá-gányán a Montifex maximus nagy-kordonjával ékesítvén.

Csak a Koncsisztát takarja a Gerlachfalvi-csúcs nyugati szárnya; annál pompásabban fejlődött ki a hosszú, szigszegben sokféleképen tört egész főgerincz a Gerlachfalvi-csúcstól kezdve egészen a Šwinnicáig, az egész Tatra gránitzömének szögletpontjáig. Itt minden a főgerinczen ülő bástya látható. Ezek közt emelkedik különös pompával a meredek, 2555 méternyi magas Tatra-csúcs, mellette a 2508 méternyi magas Tengersizem-csúcsa. Utóbbi igen feltékenyen kancsalít felénk; mert sejdíti gonosz szándékunkat, hogy mi merészeljük, a Tátrában legszebb kilátási pontjának dicsőségét tőle megtagadni. 1879. évben midőn másodízben megmásztuk csúcsunkat, melyen most állunk, még pedig olyan egyén kíséretében, a ki a Tengersizem-csúcsával személyesen megismerkedett volt, azt gondolá ép az utóbbi csúcsnak jó barátja, hogy a legjobb lelkiismerettel kinyilatkoztathatja, hogy a Jégvölgyi-csúcs inkább tarthat rá számot ezen legszebb, legnagyobbyszerű kilátási jogra, mint a Tengersizem-csúcsa. Lássá ő, hogy fogja magát igazolni előtte, t. i. a Tengersizem-csúcsa előtt.

Ezen csúcs mögött következik a nagy Barát, mely még mindig 2435 méternyi magasságot tüntet fel. Mögötte oly nagy mértékben lejtősködik a főgerincz, hogy ez három helyen 2000 méteren alúl esik, tehát még 200 méterrel mélyebbre, mint a majdnem 2200 méternyi magas Lengyel-nyereg. Majd észre sem vettük a Krivánt daczára annak, hogy ferde ormával mindent felülmúl, a mi a Menguszfalvi-völgyön túl mint hegyesúcs előfordul és látható. Közvetlenül a Tengersizem-csúcsa fölött ismerheti meg mindenki alakját.

A gránitgerincznek, de nem a kilátás végpontját képezi a 2293 méternyi magas Šwinnica, úgyszólván a Jégvölgyi-csúcsnak szemközt álló sarkpontja, mely analog fekvése következtében ép úgy mint a Jégvölgyi-csúcs állítólag szintén nagyszerű látó képet nyújt a Magas Tátrára.

A Kriván és Šwinnica közt látható kékes távolságban a Liptói-havasak tömkelege, mely a nyugati irányban a hatalmasan kifejlődött, de magasságra nézve már sokkal alantabb álló folytatását képezi a Magas-Tátrának.

NyNyE-felé látjuk először feneketlen mélységben lábunk alatt a Jégvölgyi-csúcs körül kígyózó Javorinka-völgyet, mely alsó részében a Murány tövében álláspontunkhoz képest már több mint 1500 méterrel áll mélyebben. A patak abban úgy tűnik fel, mint keskeny ezüstszalag, és az azt környező fenyűfák nem nagyobbak, mint kis, finom gombostűk.

Ezen völgyből emelkedik a keleti Siroka-ág kellemes zöldbe takarva és néhány szikladarabbal beborítva. De egynehány hatalmas Tátra-ágnak tetőpontja, maga a 2215 méternyi magas Siroka-csúcs, mily kicsinynek, mily csinosnak tűnik fel, ha összehasonlítjuk a Jégvölgyi-csúcs nagyszerű sziklalejtőjével.

A Siroka mögött elhúzódik a hosszúra nyúló Wołoszyn-lánczolat, mely a Świnnicánál a főgerincztől elválik és északkeleti irányban, párhuzamosan a hozzánk közelebb fekvő Miedziany-lánczozal a mélyen kívájt Bialka-völgy felé nyúlik.

Nem kevésbbé nagyszerű a távolba való kilátás. Körülöttünk van egy óriási földkorong, mely minél távolabb, szélein annál jobban emelkedik és egy közepén kimélyített tányérnak alakját mutatja. Ha köröskörül a széleken túl még tenger volna látható, akkor egy úszó tányérnak nyernők képét, melylyel, mint tudva van, Homerus a föld színét, egészen megfelelőleg a szembeszökő látványnak, összehasonlítja.

Ezen kerek tányér, vagy földrajzilag illedelmesebben mondva, a látó határ ugyan el van zárva a Szalóki-csúctól a Świnnicáig terjedő hegység által, csak a mélyebb gerincezlejtők fölött láthatók az alacsony Liptói-Tátra néhány részletei, és a mi mögötte finom légködben úszó hegyhullámok képében létezik. Ellenben látható a szélkör minden irányában mindaz, a mi csak a látó határnak 25 mérföldnyire távol eső széléig elhúzódik. Mindezt itt felsorolni akarni annyit tenné, mint az osztrák-magyar monarchia térképét elővenni, abban 25 mérföldnyire nyílt czirkalommal a Jégvölgyi-csúcs mint központból egy kört húzni, és azután mindazt igen szépen kiolvasni, a mi ezen körön belül fekszik; mindazon ott létező falut, várost, folyót, völgyet, sikot, hegykúpot és hegylánczot megnevezni akarni, az lenne csak ám munkátlan munka.

Csak egy körülmény megfigyelhetése ezen magas álláspontról felette érdekes volna ránk nézve. Erre pedig szükséges tökéletesen átlátszó levegő — igen ritkán beálló föltétel — és élesen mutató távcső.

Értem azon kérdést, vajjon és mely hegylánczok, melyek látó határunkon túl léteznek, azon szemkör fölött, melyet a Jégvölgyi-csúcs valamint a Tátrának hasonrangú többi csúcsai nyújtanak, tűnnek fel szemünk előtt vagy legalább a távcső látó terében? Egy a földgörbülés nagyságán alapuló számítás szerint kellene, hogy 1500—2000 méternyi magas hegyeket még 40 mérföldnyi egyenes távolságban vegyünk észre. És ha e mellett a sugártörésnek előmozdító hatását számba vesszük, akkor semmiképen sem tartozik a lehetetlenségek közé, hogy Erdélyországnak nyugati hegységszélét a Jégvölgyi- vagy Lomnici- és Gerlachfalvi-csúcsról láthatnók. Hogy különben a Nógrádi-hegyek Vácznál és a Mátra-hegység igen jól láthatók, ez kétséget nem szenved. Mi magunk láttuk egyszer szabad szemmel egy középszerű hegykúpról Pásztónál és a miskolci vasúti állomásról a Tátra-hegységet még az egyes hegycsúcsait is egészen jól kivehetőleg. És Payer, a Ferencz-József-földnek híres felfedezője, ki ilyesmikre bizonyosan gyakorlott szemmel bír, állítólag a Nagy-Glocknerről sziklás hegységet látott, mely a Lajtha-hegységen túl, tehát legalább 55 mérföldnyi távolságban volt. Ezen dolog legyen tehát azoknak ajánlva, kiknek szerencséjük van, ezen vagy más csúcson tökéletesen átlátszó levegőt találhatnak.

De hagyjunk fel ezen és hasonló vélekedésekkel. Könnyen csevegnénk estig, pedig arra kell gondolnunk, hogy Tátrafüredre vissza kell térnünk, mire könnyen megmagyarázható fáradságunknál fogva mindenesetre 6 vagy 7 óra szükséges; felmászásra szintén 7 óra igényeltetett, és ha a csúcson való időzést három órával számítjuk, összesen 16—17 óra ez, mely napi munka csakugyan tiszteletre méltó.

De mielőtt lefelé menünk, ne feledkezzünk meg egyről. Vegyük elő a látogatási jegyet és rejtjük el a szilárdan összeillesztett gránitkamrácskába a mérnöki jelpózna mellett. Utódicsőségünk daczoljon itt diadalmasan, erős bátorsággal a meteorologia összes viharaival. De ime, ezen kamrácska már bírja a maga lakóit! olvassuk tehát derek elődeinknek neveit, és hogy valakit jogától meg ne foszszunk, állítsuk össze mindazoknak neveit, kik eddigelé a Jégvölgyi-csúcsot megmászták, hozzá toldván még azokéit is, kikről egyéb szíves közlések nyomán van tudomásunk.

Időrendben a következők sorolhatók fel:

I. Az éjszaki oldalról:

- 1840-ki évben: Ball M., az angol alpesi club elnöke.
 1867. Stolarczik, zakopanei lelkész (helybeli vezetővel).
 1868. Krolikovsky, poseni lelkész, és a krakói Librovsky Szaniszló.
 1870. aug. 21. Paszkovsky Leo és Ferencz (kalauzuk Siecka Mátyás).
 1873. aug. 15. Swierz Lipót tan., Asnyk, lengyel költő, Dr. Byliczky Fer., Dr. Krechowiecky A.
 1875. aug. 12. Dr. Chałubinsky Titusz és társ. Varsóból.
 1875. aug. 24. Parczewski.
 1877. aug. 2. Dr. Janota E., lembergi egyetemi tanár.
 1879. júl. 18. Dr. Chałubinsky Titusz és Chałubinsky Lajos.
 1879. szept. 7. Pavlikovsky Iván (kalauza Siecka és Gasienica Fronek).

II. A déli oldalról.

1876. aug. 21. 8 órakor reggel. -- 10 ór. Dénes Fer. Lőcséről (egészen tiszta ég alatt volt az árnyékban + 3-0 R. hőmérsék, a napon + 13-0. R. Kisérő: Greisiger Ó-Lesznáról).
 1877. aug. 16. Döller Antal, a Magy. Kárp.-egylet alelnöke.
 1878. Soszmann, Schopf és társok, bécsi tanítók; vezérök Horvay S.
 1879. szept. 12. Mordzejevsky Rezső, Dr. Dorn Emil, boroszlói egyetemi tanár (kalauzuk: Kirner K.-Uj-Lesznáról).
 1879. okt. 4. (délutáni $\frac{1}{2}$ 4—5) Dénes Ferencz és Kurovszky Ad. lőcsei tanárok. (A csúcsonak éjszaki oldalán, valamint a Lomniczi- és Gerlachfalvi-csúcsok ugyanazon oldalain friss hó, de csak 2500 méternyi magasságon felül; a csúcson tiszta ég mellett érezhető hidegség. 1000 méterrel alantabb az éjszaki oldalon messzire hullámozó felhőtenger.)

Es most tehát, utoljára körültekintvén a szélkör minden irányában, búcsút veszünk „Tábor“-hegyunktől. Vétezzük föl magunkat a türelem pánczéjával, a még mindig szükséges óvatosság- és elővigyázattal, és mi ép oly szerencsésen, a mint a csúcsra felértünk, a mi kedves Tátrafüredünket fáradtan ugyan és éhesen, de jogos büszkeséggel telten ismét fogjuk találni.